

LUUMÄEN KUNTA
ARVIOINTIKERTOMUS 2019
Tarkastuslautakunta

Sisällys

1. Tarkastuslautakunta	3
1.1. Kokoonpano	3
1.2. Tehtävät.....	3
1.3. Toiminta.....	3
2. Edellisen vuoden arviointikertomuksen johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi	3
3. Valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi	4
3.1. Toiminnalliset tavoitteet	4
3.1.1. Kuntakonserni.....	4
3.1.2. Käyttötalousosa	5
3.2. Taloudelliset tavoitteet	6
3.3. Investoinnit ja rahoitus.....	7
3.4. Henkilöstö	7
4. Strategiset tavoitteet	8
5. Havainnot	8
6. Tarkastuslautakunnan esitys valtuustolle	9

1. Tarkastuslautakunta

1.1. Kokoonpano

Tarkastuslautakunnan varsinaisina jäseninä ovat toimineet Rauno Vanhoja (puheenjohtaja), Katriina Ovaska (varapuheenjohtaja), Juha Rantakaulio, Linda Kiviluoma ja Virpi Kosonen. Heidän varajäseninä ovat toimineet Antero Paananen, Virpi Nurmilaukas, Sami Karvanen, Tuija Suokas ja Aino Korhonen.

Tilintarkastuksesta on vastannut BDO Audiator Oy, päävastuullisena tilintarkastajana JHT, KHT Ulla-Maija Tuomela.

1.2. Tehtävät

Tarkastuslautakunnan pääasiallisena tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaan arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Muut tarkastuslautakunnan tehtävät on määritelty Luumäen kunnan hallintosäännössä.

1.3. Toiminta

Tarkastuslautakunta on kokoontunut vuoteen 2019 kohdistuvaa arviointia varten 5 kertaa. Lautakunta on toiminut valtuustokaudelle laaditun arviointisuunnitelman mukaisesti, missä vuoden 2019 erityiskohteina ovat olleet hallinto, sosiaali- ja terveystoimi, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi, rakentaminen, ympäristö ja turvallisuus.

Tarkastustoimintaa on toteutettu saatavilla oleviin dokumentteihin perustuen sekä keskusteluihin viranhaltijoiden ja tilintarkastajan kanssa.

2. Edellisen vuoden arviointikertomuksen johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi

Kunnanhallitus on antanut valtuustolle edellisen vuoden arviointikertomuksen havaintoihin kohdistuvat selvitykset, jotka valtuusto on hyväksynyt kokouksessaan 26.8.2019.

3. Valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi

3.1. Toiminnalliset tavoitteet

3.1.1. Kuntakonserni

Luumäen kunnan kuntakonserni muodostuu emoyhtiöstä (Luumäen kunta), tytäryhteisöistä (Kiinteistö Oy Luumäen Valliseppä, Luumäen Energia Oy ja Asunto Oy Luumäen Joukolanpuisto), osakkuusyhteisöistä (Asunto Oy Luumäen Valliheikki ja Asunto Oy Luumäen Parsikonpuisto) sekä kuntayhtymistä (Etelä-Karjalan koulutus-kuntayhtymä, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystyö kuntayhtymä sekä Etelä-Karjalan liitto).

Vuonna 2010 käyttöön otetun konserniohjeen mukaan valtuusto määrittelee kunnan tavoitteet ja omistajapolitiikan linjaukset sekä päättää kuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen toiminnallisista ja taloudellisista tavoitteista. Konserniohjeen mukaisesti kunnanhallitus johtaa kuntakonsernia ja antaa valtuustolle oleelliset tiedot konsernin toiminnasta tilinpäätöksen yhteydessä.

Luumäen kunnalla oli tytär- ja osakkuusyhteisöjen lainojen takausvastuita tilikauden 2019 lopussa yhteensä 14,2 milj € näiden yhteisöjen jäljellä olevasta velkapääomasta laskettuna. Takausvastuu on edellisvuodesta kasvanut vajaalla miljoonalla eurolla. Myönteistä on, että konsernin vuosikate parani selkeästi, mikä nosti lainanhoitokykyä kuvaavan tunnusluvun tilinpäätöksessä hyvälle tasolle. Vuosikatetta tosin paransi merkittävästi sijoitusten hyvä arvonkehitys, ei toiminnallinen tulos.

Toiminnasta saadut tuotot eivät ole viimeisinä vuosina puoliuksikaan kattaneet vaadittavista investoinneista syntyneitä kuluja. Konsernin viimeiseltä viideltä vuodelta yhteenlaskettu toiminnan ja investointien rahavirta on -16,5, milj €, kun se hyvässä omarahoitustilanteessa on positiivisen puolella. Vajetta on jouduttu paikkaamaan ulkopuolisella rahoituksella. Konsernissa on siirretty tulevaisuuteen paljon maksettavaa ja huolehdittavaa.

On huolestuttavaa, että toimintakertomuksessa todetaan Valliseppän kiinteistöissä kunnan kannalta paitsi rahoituksellisia riskejä, myös rakennusten turvallisuuteen liittyviä riskejä. Toimintakertomuksessa luvataan panostaa voimakkaasti nimenomaan Valliseppän kehittämiseen ja viitataan myös erilaisiin liiketoiminnan järjestelyihin.

3.1.2. Käyttötalousosa

3.1.2.1. Perusturva

Eksoten maksuosuudet kasvoivat, mutta varsinaisia menopiikkejä ei vuodelle 2019 toteutunut, sillä tiedossa ollut kertaluontoinen clearing- ym. veloitus oli kirjattu varauksena jo edellisen vuoden tilinpäätökseen. Kunnan kassaa kyseinen veloitus toki rasitti. Eksote on käynnistänyt perusteellisen kulukuurin, mikä toivottavasti johtaa ennakoitavaan, tasaiseen ja maltilliseen menokasvuun. Menojen pienenemistä ei voine edes toivoa vallitsevan tilanteen vuoksi.

Kunta on pitkin vuotta pyytänyt Eksotelta kannanottoa siitä, mitä kiinteistöjä ja missä laajuudessa Eksote tulee tarvitsemaan ja käyttämään. Tällaista tietoa ei kuitenkaan ole saatu, eikä tiettyjä korjaustarpeita kiinteistöissä ole tämän vuoksi myöskään lähdetty toteuttamaan. Edellisen vuoden puolella pitkän mietinnän jälkeen aloitettu sote-kiinteistöjen myynti ei tuottanut yhtään tarjousta, sillä mahdollisten ostajien kiinnostus oli jo hiipunut sote-ratkaisun toteutumisen näyttäessä yhä epävarmemmalta ja lopulta ns. Esperio-kohu pysäytti kiinteistöjen ostot täysin.

Perusturvan palvelutavoitteet toteutuivat tyydyttävästi. Työterveyshuollossa tapahtui muutos, kun Eksote myi Etelä-Karjalan Työkunto Oy:n Terveystalolle. Kaupan on toivottu parantavan työterveyshuollon palveluja paikkakunnalla. Vuoden kuluttua kaupasta voitaneen arvioida, miten odotukset ovat toteutuneet.

Luumäen työllistämisyksikkö vaikutti jälleen merkittävästi pitkäaikaistyöttömyyden keston hillitsemiseen. Työmarkkinatuen kuntaosuuden tavoitteeksi asetettu 5 %:n maksimikasvu toteutui lopulta 0,69 %:na.

3.1.2.2. Sivistystoimi

Sivistystoimessa saavutettiin vuonna 2019 toiminnalliset tavoitteet varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, lukiossa ja vapaa-aikatoimissa. Yhtenä onnistumisena voidaan nostaa esiin 60-vuotiaan Taavetin lukion sijoitus maakunnan kolmanneksi parhaana yo-kirjoitusten tulosten perusteella.

Jo edellisvuonna aloitettua opetusryhmien sopeuttamisen suunnittelua väheneviin oppilasmääriin peilaten on jatkettu ja suunnitelmat ovat konkretisoitumassa osana kunnan talouden tasapainottamisohjelmaa. Kulujen hallinta on ollut haastavaa. Eri-tyisesti pitkäaikaispoissaolojen sijaistaminen on lisännyt palkkakuluja. Sivistystoimi on myös tilojen sisäisissä vuokraveloituksissa usein ainut käyttäjäksi luettava, ja saa kannettavakseen kulut niistäkin rakennuksen osista, joita se ei välttämättä edes käytä.

Säästövaateet ovat vaikeuttaneet sopimusneuvotteluja kulttuuri- ja vapaa-ajan toimijoiden kanssa. Tapahtumatuottaja Creative Kaikun (ent. Kaiku) kanssa jatkosopimus vuodelle 2020 on tehty, mutta Pohjois-Kymen musiikkiopiston kanssa ei vielä ole jatkosopimusta.

3.1.2.3. Tekninen toimi

Teknisen toimen talousarvio toteutui kaikilta osiltaan suunnitellusti. Vuoteen osui kahden merkittävän investoinnin käyttöönotot: saneerattu jätevedenpuhdistamo ja uusi paloasema. Molempien toiminta on käynnistynyt suunnitellusti.

Jätevesimaksun korotus on siirtynyt suoraan vesilaitoksen tulokseen. Kunnan toimintakatetta vastaava liikeylijäämä nousi edellisvuoden 10.000 euron miinuksesta 17.000 euron plussaan, ja tilikauden ylijäämä, eli ns. viimeinen rivi rahoituserien ja varausten muutosten jälkeen, nousi 2.000 eurosta 78.000 euroon.

Rakentaminen kunnassa on ollut vähäistä, seitsemän taloa vuoden aikana sekä muutama muutos loma-asunnoista asuntokäyttöön. Jätevesiasetuksen määräämä remonttien määrääjän umpeutumisen vesistöjen ja pohjavesialueiden alueella ei ole tuonut rakennusvalvonnalle viimehetken lupapiikkiä.

Ympäristön osalta on toteutettu vuonna 2016 laadittua ympäristöohjelmaa. Pohjavesien suojelusuunnitelma on tehty 2017. Se oli osaltaan ohjaamassa myös Rantsilanmäen työlästä ympäristölupien päivitystä. Etelä-Karjalan ympäristötoimesta tehty konsulttiselvitys esittää ympäristötoimien yhdistämistä, jolloin Luumäen oma ympäristönsuojelusihteeri siirtyisi maakunnalliseen ympäristötoimeen.

3.2. Taloudelliset tavoitteet

Verokertymäennusteet heittelivät vuoden mittaan rajusti. Lopulta tilikauden tulos jäi "vain" vajaat 700.000 euroa miinukselle. Alijäämäkehityksen pysäyttämiseksi kunnassa on aloitettu tasapainottamisohjelman valmistelu. Sen tavoitteena on vuoden 2021 loppuun mennessä valmistella rakenteelliset uudistukset, jotka alentavat pysyvästi käyttömenoja 600 teur:lla vuodessa.

Menokehitys oli erittäin maltillista, sillä toimintakulut kasvoivat vain 0,5 % huolimatta perusturvamenojen jatkuvasta kasvusta. Tämä tarkoittaa, että menosäästöjä on haettu henkilöstö- ja muista kuluista.

Luumäellä investoinneista tehtävät poistot ovat nousseet siihen mittaan, että lyhyellä tähtäimellä on erittäin vaikeaa saada vuosikate nousemaan poistojen tasolle. Nyt vuosikate on poistoista vain 36 %. Euroissa vuosikate jäi 1,4 miljoonaa pienemmäksi kuin poistot. Tulosta korjaavat varausten ja poistoerojen muutokset, yhteensä 730 teur, supistivat alijäämän 675 teur:oon. Jos kulunut vuosi olisi ns. normivuosi, tasapainotusohjelmassa tavoiteltava 600 teur:n käyttömenosäästö tuottaisi tilinpäätökseen suurin piirtein nollatuloksen.

Väestömäärä jatkoi kunnassa tasaista laskuaan nettomuuton ollessa 11 henkeä negatiivinen. Syntyvyyden ja kuolleisuuden erotus, eli luonnollinen väestömuutos oli 43 henkeä. Kunnanhallituksen asettama pysyväisluontoinen tavoite positiivisesta nettomuutosta on viimeisen kymmenen vuoden aikana toteutunut vain kahtena vuonna.

Erityisen huolestuttavaa on huoltosuhteen raju heikkeneminen. Viidessä vuodessa huoltosuhte on noussut 75:stä 87 prosenttiin. Kunnassa on siis 87 lasta ja vanhusta

sataa työkäistä kohti. Huoltosuhteen heikkeneminen heikentää vuosikatetta ensinnäkin kasvavien hoitokulujen muodossa, ja toisaalta tuottopuolella alenevien verotettavien tulojen muodossa.

Uusi yrityksiä syntyi siinä määrin, että yritystoimipaikkojen määrä pysyi edellisen vuoden tasolla. Toivottavasti yhteisöveron tuoton kasvu edellisestä vuodesta 9 %:lla viittaa siihen, että yritykset ovat entistä elinvoimaisempia ja tuottavampia.

Kuntatalouden kannalta olennaisia ovat kannattavat ja työllistävät yritykset ja hyvää palkkaa tai eläkettä nauttivat kuntalaiset. Kunnan omien yritysten luomien työpaikkojen lisäksi tärkeää on pendelöinti eli työskentely kunnan ulkopuolella. Maakuntaliiton vuoden 2017 tietojen mukaan noin joka kolmas luumäkeläinen työssäkäyvä hakee työtulonsa kunnan ulkopuolelta. Näiden ihmisten hyvinvoinnista kunnan kannattaa varmasti huolehtia. Samalla lähes joka viidenteen luumäkeläisistä työpaikoista tullaan kunnan ulkopuolelta.

3.3. Investoinnit ja rahoitus

Vuoden aikana otettiin käyttöön jo edellä mainitut kaksi suurta investointia: paloasema ja saneerattu jätevedenpuhdistamo. Paloaseman rakentamisesta kohdistui vuodelle 2,1 milj. euron rahoituserä. Vuoden mittaan muodostui yhä selvemmäksi käsitys siitä, että investointitahtia on pakko rajusti hidastaa, ja muista suunnitelluista investoinneista tingittiin. Toteutuneet investointimenot olivatkin jo n. 0,5 milj. euroa pienemmät kuin talousarviossa.

Isot investointimenot muiden isojen maksusuoritusten (Eksoten clearing-maksu) kanssa aiheuttivat kovan paineen kunnan likviditeetille. Syyskuussa päätettiin turvata maksuvalmiutta hakemalla rahoitusmarkkinoilta 1 miljoonan suuruinen talousarviolaina. Toisena vaihtoehtona olisi ollut sijoitusten realisointi, mikä ainakin lyhyellä tähtäimellä jo tilinpäätöksessä osoittautui huonommaksi vaihtoehdoksi, sillä sijoitusten tuotto korjasi merkittävästi tulosta. Jos sijoituksista olisi luovuttu, olisi myös menetetty niiden tuottopotentiaali.

3.4. Henkilöstö

Pitkäaikaisten sijaisuuksien määrän lisääntyminen herättää huomiota. Tämä näkyy sivistystoimen palkkakuluissa, jotka ylittivät talousarvion yli 300 t€:lla. Sijaisuuksien osuus näkyy myös määräaikaisten palvelussuhteiden osuutena, joka Luumäellä on n. 30 % koko henkilöstöstä, kun se valtakunnallisesti on n. 25 %.

Toiminnan laadun kannalta suuri sijaistarve herättää aina kysymyksiä. Toisaalta sijaisuudet ja määräaikaisuudet tarjoavat esimerkiksi vastavalmistuneille portin työelämään. Sijaistyöntekijöiden tarve on vuosittain jatkuva, ja henkilöstömenojen ylitys tältä osin herättää myös kysymyksen, onko talousarvio alunperin laadittu liian optimistiseksi.

Nyt laadittavan talouden tasapainotusohjelman pitää vuosikatteen kohentumisen lisäksi myös luoda henkilöstölle uskottava kuva siitä, että uudet toimintamallit ja -rakenne tarjoavat jatkuvuutta ja uutta mielekkyyttä työnkuviin. Viime vuosien poissaololuvuista voi lukea sitäkin, että esille noussesta säästökeskustelu ja tietty epävarmuus ei ole ollut vaikuttamatta työmotivaatioon.

4. Strategiset tavoitteet

Valtuusto hyväksyi päivitetyn kuntastrategian vuosille 2015-2020. Valtuuston kunnan talousarviossa määrittelemät vuositavoitteet on johdettu suoraan strategista tavoitteista, joten strategia siirtyy näin suoraviivaisesti operatiiviseen toimintaan.

Keskeisten strategisten tavoitteiden toteutuminen ei kokonaisuutena ole onnistunut niille laadittujen mittareiden valossa. Strategiassa keskeistä on, että kunta olisi houkutteleva ja taloudellisesti tasapainoinen. Houkuttelevuuden kannalta keskeinen mittari, nettomuutto, oli negatiivinen. Taloudellisen tasapainon pelasti ainoastaan edellisiltä vuosilta kertyneet taseen ylijäämät. Yritysmyönteisyys oli sentään arvioitu positiivisesti toteutuneeksi strategiseksi tavoitteeksi.

5. Havainnot

Talouden seuranta ja ennustettavuus oli, jos mahdollista, vielä vaikeampaa kuin edellisvuonna verotulojen osalta. Vuoden aikana alijäämäennuste oli pari miljoonaa, mutta toteutuma jäi alle seitsemään sataan tuhanteen. Joka tapauksessa vuoden mittaan vahvistui päätös siitä, että näin raju alijäämäkehitys on katkaistava, ja laadittava taloutta tasapainottava rakenteellinen säästöohjelma.

Vuoden lopussa ei vielä osattu nähdä, millaiseen kriisiin ajaututtaisiin seuraavan vuoden aikana pandemian vuoksi. Sen vaikutukset tulevat olemaan kuntatalouteen rankat, eikä vaikutusten suuruutta voi vielä edes ennakoida. Kuitenkin talouden tasapainotusohjelman laatimista on jatkettava, korona-epidemia vaan tuo siihen täysin uuden vaikeuskertoimen. Arvioimmekin nyt vuotta 2019 ottamatta huomioon seuraavana vuonna ilmennyttä epidemiaa.

Kunnan toiminnan tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden parantamiseksi tarkastuslautakunta pyytää vuoden 2019 havaintojen perusteella kunnanhallitusta ottamaan kantaa seuraaviin asioihin:

1. Mitä suunnitelmia ja toimenpiteitä on tehty konsernin kiinteistöyhtiöiden kehittämiseksi ja niiden taloudellisten ja turvallisuuteen liittyvien riskien pienentämiseksi, ja mitkä ovat arviot niiden vaikuttavuudesta.
2. Arvio ja selvitys siitä, miten talouden tasapainotusohjelma auttaa parantamaan talousarvion toteutumatarkkkuutta sivistystoimen osalta.

6. Tarkastuslautakunnan esitys valtuustolle

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2019 valtuustolle käsiteltäväksi ja esittää, että valtuusto pyytää arviointikertomuksessa esitetyistä havainnoista hallituksen selvitykset niin, että ne voidaan käsitellä valtuustossa 31.12.2020 mennessä ja toimittaa selvitykset myös tarkastuslautakunnalle.

Luumäellä, 5.5.2020

Luumäen kunnan tarkastuslautakunta

Rauno Vanhoja
puheenjohtaja

Katriina Ovaska
varapuheenjohtaja

Linda Kiviluoma
jäsen

Virpi Kosonen
jäsen

Juha Rantakaulio
jäsen